

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Томашиної Галини Петрівни «Передумови становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Кіровоградщині (1874 р. – початок ХХІ століття)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки

Аграрний сектор є одним із важливих секторів економіки України, значне місце у збільшенні виробництва та підвищенні якості продукції якого належить аграрній науці. Тому особливого значення набувають історичні дослідження, що висвітлюють становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи в Україні. Важливе місце серед них належить розвитку сільськогосподарської дослідної справи на Кіровоградщині.

Аналіз наукових досліджень становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи Кіровоградського регіону, проведений авторкою дослідження, показав, що дана проблема була ще недостатньо досліджена і лише фрагментарно відображена в історіографії. Не в повній мірі відображені особливості, специфіка й результати діяльності дослідних установ Кіровоградщини в різні історичні періоди. Належним чином не опрацьовано наукові здобутки українських вчених-аграріїв та практиків на окремих етапах функціонування сільськогосподарської дослідної справи в регіоні. Попередні дослідники даної проблеми торкалися фрагментарно, багато її аспектів ще залишилися недослідженими і майже не використовувались в контексті наукових осмислень проблем історії науки й техніки. З врахуванням вищенаведеного тема дослідження є актуальною і заслуговує на комплексний науковий аналіз.

Дослідження, що стало основою дисертаційної роботи, виконане авторкою відповідно до загального напрямку наукових досліджень Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН України і є складовою частиною наукових тем цієї установи.

Авторкою дисертаційної роботи кваліфіковано сформульовано мету

досліджень, визначено об'єкт, предмет та хронологічні межі дослідження, подано наукову новизну, практичне значення дослідження та особистий внесок здобувачки.

У відповідності до поставленої мети були сформульовані і розв'язані дослідницькі задачі, що дозволило авторці досягти поставленої мети.

Узагальнення результатів аналізу наукових праць вітчизняних дослідників історії становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи на Кіровоградщині, проведених дисертанткою, засвідчує про недостатнє розкриття в них діяльності наукових установ аграрного профілю в регіоні, що потребує поглибленого опрацювання. Історичні праці, стосовно проблеми дослідження, авторкою поділено за хронологічним принципом на три групи. До першої з них включено наукові студії, опубліковані за часів імперської Росії, до другої – за радянської доби і до третьої - за часів незалежності України. Наявні праці не в повній мірі відображають обставини, за яких започатковано діяльність дослідних установ регіону в першій половині ХХ ст., їх науково-методичну підпорядкованість та зв'язок з історичними умовами. Проаналізована Г.П. Томашиною історіографія є багатоплановою за тематикою досліджень та за рівнем опрацювання проблеми.

Наукові положення, теоретичні та практичні висновки, викладені в дисертації, є достовірними та належним чином обґрунтованими.

Достовірність досліджень підтверджується відповідною джерельною базою, до якої входять документи із архівних фондів, опубліковані офіційні документи органів державної влади, місцевого самоврядування, наукових і громадських організацій, звіти про виконання науково-дослідної роботи та плани роботи дослідницьких установ аграрного профілю Кіровоградщини, наукові праці вчених-аграріїв та практиків, статистично-довідкові видання, патенти про винаходи, інформація про державні нагороди і відзнаки наукових установ, біографічні та періодичні видання.

Виявлені й узагальнені матеріали джерельної бази забезпечили використання різноманітних груп джерел, що є достатнім для здійснення комплексного наукового дослідження.

Використання достатньої джерельної бази дозволило авторці дослідження розкрити тему дисертаційного дослідження з необхідною повнотою.

Грунтовність проведених досліджень базується на комплексному використанні як спеціальних історичних методів, так і загальнонаукових.

Обрана у представленій роботі методика проведення дослідження цілком відповідає поставленим завданням. Складність проблем, які стояли перед авторкою полягала у тому, що поставлена мета дослідження та шляхи її вирішення вимагали вироблення неординарного способу осмислення фактологічної та концептуальної складових дисертації. Завданням вивчення стану наукової розробки та джерельної бази дисертаційного дослідження було використання здобувачкою комплексу загальнонаукових методів опрацювання матеріалу та спеціальних методів і елементів системного аналізу, вдале поєднання яких свідчить про достатній рівень методологічної підготовки авторки дослідження.

Методологічні підходи і принципи історичного пошуку сприяли комплексному дослідженню проблеми становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи на Кіровоградщині (1874 р. – початок ХХІ століття).

На основі комплексного аналізу процесу становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи на Кіровоградщині авторкою дослідження відтворено цілісну картину розвитку сільськогосподарської дослідної справи, виділено й охарактеризовано основні періоди та етапи, за яких у різних соціально-економічних і науково-організаційних умовах відбувалися якісні зміни сільськогосподарської дослідної справи на теренах Кіровоградщини. Розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Кіровоградщині відбувався впродовж чотирьох умовних періодів з характерними ознаками і специфікою кожного з них (с. 55-56).

Дисертанткою доведено, що передумовами сільськогосподарського дослідництва в північній частині Херсонської губернії була поява нових засобів виробництва, активна діяльність Єлисаветградського товариства сільського

господарства та урядова законодавча й фінансова підтримка місцевих ініціатив зі створення дослідних установ.

Дослідницею встановлено, що вагомий внесок у розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Кіровоградщині з кінця ХІХ ст. до сьогодні здійснили: С.Ф. Архангельський, Г.Я. Близнін, Н.Г. Бондаренко, М.Х. Галюк, В.М. Гільтебрандт, К.М. Демешко, Є.П. Іванов, М.І. Ірликов, А.К. Лещенко, В.В. Литвиненко, Г.Ю. Мордовський, В.І. Нагибін, Л.М. Пальчук, В.В. Савранчук, О.М. Суворінов, І.С. Таран, Л.І. Уліч, О.К. Устинчик, М.Т. Федоровський та ін. (с. 47).

Безсумнівним здобутком здобувачки є те, що вона на конкретних матеріалах показала, що основними науково-організаційними чинниками розвитку сільськогосподарської дослідної справи на Кіровоградщині були дослідні станції та науково-дослідні установи: станція випробування землеробських машин і знарядь Єлисаветградського товариства сільського господарства (1908-1911 рр.), Аджамська сільськогосподарська дослідна станція (1912-1932 рр.), Українська науково-дослідна станція олійних культур (1932-1955 рр.), Кіровоградська державна сільськогосподарська дослідна станція (1956-1985 рр., 1994-2004 рр., 2012-2018 рр.), Кіровоградське НВО «Еліта» (1986-1994 рр.), Кіровоградський інституту агропромислового виробництва УААН (2005-2011 рр.) та Інститут сільського господарства Степу Національної академії аграрних наук (НААН) України (2018 р.).

Важливим є твердження авторки про те, що на сучасному етапі провідна роль у справі розробки та впровадження комплексної науково обґрунтованої системи ведення сільського господарства на Кіровоградщині належить Інституту сільського господарства Степу НААН України, а його дослідні господарства є першочерговою ланкою забезпечення виробничої перевірки та впровадження наукових досліджень (с. 232).

Не викликає заперечень загальна архітектоніка наукового узагальнення: вона є продуманою, логічною, науково мотивованою.

Висновки дисертації базуються на узагальненні та критичному підході до опрацювання значного масиву фактів з різних джерел, що вимагає комплексне

дослідження у такій галузі як історія науки й техніки.

Цінність і новизна наукових положень дисертаційного дослідження полягає в тому, що воно насправді є першим в українській історичній науці комплексним дослідженням зі всебічним і об'єктивним висвітленням становлення сільськогосподарської дослідної справи на Кіровоградщині та її розвиток у з кінця ХІХ ст. до початку ХХІ ст.

Це дослідження сприяло: збагаченню історії науки й техніки України, зокрема, історії сільськогосподарської дослідної справи; залученню до наукового обігу низки архівних джерел щодо зародження галузевого дослідництва в регіоні; розробці періодизації розвитку сільськогосподарської дослідної справи на Кіровоградщині; встановленню значення напрацювань дослідних установ і вчених Кіровоградщини для розвитку аграрної науки України; дослідженню впливу комплексного наукового супроводу аграрного виробництва Кіровоградської області на розвиток галузей рослинництва та тваринництва; поглибленню відомостей щодо діяльності дослідницьких установ аграрного профілю Кіровоградщини; подальшому розвитку напряму наукової роботи щодо висвітлення діяльності вітчизняних науково-дослідних установ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в комплексному, висвітленні особливостей функціонування сільськогосподарських наукових установ на Кіровоградщині з кінця ХІХ ст. до сьогодення.

Результати дослідження можуть бути використані науковцями при підготовці наукових праць та навчальної літератури з історії вітчизняної аграрної науки й техніки та її окремих напрямів.

Рукопис праці виконаний державною мовою на достатньому науковому рівні.

Дисертація повністю висвітлює тему наукового дослідження і складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, які логічно пов'язані між собою, що свідчить про комплексний підхід до розв'язання поставленої мети, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Основні положення та результати дисертаційної роботи містяться у 20 наукових публікаціях: 5 статей, з яких 4 – у наукових фахових виданнях МОН

України, 1 – у іноземному науковому виданні; 12 публікацій у збірниках матеріалів наукових конференцій, 3 – додатково відображають результати дослідження.

Опубліковані авторкою праці за темою дисертації відповідають змісту дослідження і у них відображені положення, висновки і пропозиції, що систематизовані в представлений дисертаційній праці.

У цілому результати дослідження мають достатню апробацію серед спеціалістів на наукових конференціях.

Зміст автореферату відображає основні положенням дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Г.П. Томашиної, її актуальність, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів варто зазначити, що проаналізоване дисертаційне дослідження разом з тим містить деякі дискусійні положення та зауваження, а саме:

1. Бажано було б переконливіше зазначити наукову актуальність дисертаційного дослідження, вказавши на ті наукові розробки, впровадження яких мало вагомим прикладним значенням для аграрного виробництва як Кіровоградської області, так і всієї України.
2. У підрозділі 1.2. «Джерельна база дослідження» дослідниці варто було б не лише назвати та проаналізувати архівні документи, але й вказати на загальну кількість опрацьованих та вперше введених до наукового обігу архівних документів, що значно б посилювало наукову новизну дисертаційного дослідження.
3. Як історична праця, дисертація могла б містити значно більше відомостей про ті наукові праці видатних вчених-аграріїв, які знаходились на рівні світових, що дозволило б повною мірою оцінити їх науковий рівень.
4. До ключових слів дисертації слід було б додати "історія аграрної науки", а до типів джерел - наукову періодику.
5. Авторці дослідження не вдалось уникнути ряду технічних помилок і повторів, зокрема в третьому розділі.

Проте висловлені вище побажання та зауваження не є суттєвими, мають здебільшого рекомендаційний характер і не знижують загальної позитивної

оцінки представленої роботи.

Аналіз дисертації, автореферату та публікацій авторки дозволяє стверджувати, що дисертаційне дослідження «Передумови становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Кіровоградщині (1874 р. – початок ХХІ століття)» є завершеною, самостійною науковою працею, характеризується цілісністю змісту, має наукову новизну та практичне значення, відповідає вимогам пп. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, (зі змінами, внесеними Кабінетом Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 року, № 1159 від 30 грудня 2015 року та №943 від 20 листопада 2019 року) та паспорту спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки, а її авторка – Томашина Галина Петрівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки.

Офіційний опонент:

доцент кафедри тракторів, автомобілів та
біоенергосистем Національного університету
біоресурсів і природокористування України,
кандидат історичних наук, доцент

О.П. Деркач

